

**Актуальність поглядів Григорія Сковороди
про людину та суспільство для сучасності**

*Ольга ГАПЛІВСЬКА, старший викладач,
Людмила БОГОСЛАВСЬКА, здобувач освіти
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Серед славних імен, які представляють Києво-Могилянську філософську думку, одне заслуговує на найпильнішу увагу. Вперше в історії української філософії з'явилася систематична концепція, автором якої був поет і просвітитель, байкар і музикант, мандрівний філософ і педагог Григорій Савич Сковорода. В цьому році вся Україна відмічає 300 років з дня його народження.

Погляди Г. Сковороди формувалися під впливом античної філософської культури, особливо епікуреїзму та стоїцизму, символічної думки неоплатоніків, філософії періоду Київської Русі, прогресивної української культури Ф. Прокоповича та Г. Кониського.

У центрі філософських пошуків Г. Сковороди – проблема людини, її природи та призначення, сенсу життя та щастя. Головна тема філософії – самопізнання людини, розуміння свого сенсу у світі сенсів. «Дух володіє Сковородою» – пояснював психічні джерела філософських мандрівок мислителя його друг та біограф І. Ковалінський. Підкоряючись внутрішньому голосу, Г. Сковорода концентрує своє філософствування навколо тих проблем, які виявляються значущими не лише для нього, а й усього людства загалом.

Значне місце у філософському вченні Г. Сковороди займають його соціологічні та етичні ідеї. Проблема людини не обмежувалася відомою всім установкою на самопізнання – він розумів людину як суб'єкта соціальних відносин, як носія добра і зла, як накопичувача та проявника суспільних відносин. У цьому плані інтерес представляє еволюція інтерпретації проблеми добра і зла: якщо в ранньому періоді своєї творчості Г. Сковорода вважав «добро» та «зло» абстрактними категоріями, то надалі вони набувають свого соціального наповнення та інтерпретуються як прояв соціальних протиріч, джерело яких корениться у соціальній нерівності.

У творі «Розмова п'яти подорожніх про справжнє щастя в житті» Г. Сковорода, характеризуючи сучасне йому суспільство, пише про те, що все «просмерділося» в ненаситній жадібності та гонитві за багатством і владою. «Де ти мені знайдеш душу, не напоєну цим квасом? Хто не бажає честей, срібла, волостей? Ось тобі джерело ремствування, скарг, печалій, ворожнечі, позовів, воєн, граблів, татьби, всіх машин і хитрощів. З цього джерела народяться зради, бунт, змови, викрадення скіпетрів, падіння країн і вся нещастя безодня». Таке «пряме влучення» у суть соціальних відносин, вміння побачити центр суспільної суперечності у соціальній нерівності визначають і етичний контекст філософії Г. Сковороди. Він розумів різницю між етичними нормами панівних соціальних верств – феодалів, духовенства, чиновників і пригнобленого класу – і прямо підкреслював те що, що у суспільстві гідність

людини визначається не особистими чеснотами, яке становищем у суспільній ієрархії і багатством. Вагаючись між абстрактно-моралістичною та конкретно-соціологічною постановкою питань, Г. Сковорода часто бачив причину моральних підстав людини в її «волі» та «серце», які він розумів як центр духовності людини, заснування її індивідуальної життєдіяльності та принцип її соціального існування.

Така логіка міркувань непомітно привела філософію Г. Сковороди до її світоглядного та інтелектуального центру – ідеї самопізнання як духовного саморозвитку, етично-екзистенційного самовираження, можливого завдяки наявності духовного смислового двигуна – серця.

Тим самим із легкої філософської руки Г. Сковороди в українському філософствуванні виникла ціла традиція, названа філософією серця, кордоцентризмом, яка продовжила тему цілісності людини, цілісності її духовного буття, а в ідеологічному плані розгорнула себе у проблему людини як суб'єкта національної самосвідомості.

Література

1. Ковалінський М. Григорій Сковорода (*Життя і деякі думки українського філософа-спіритуаліста*) Лондон: Накладом Української Видавничої Спільки, 1956. – 35 с. / <https://diasporiana.org.ua/ideologiya/kovalinskyj-m-grygorij-skovoroda-zhyttya-i-deyaki-dumky-ukrayinskogo-filosofa-spirytualista/>
2. Ковалевська О.В. *Українська філософія: навч. посіб.* – Харків : ХАІ, 2005. – 38 с.
3. Сковорода Г.С. *Вибрані твори в двох томах. Т.1.* – Київ: Дніпро, 1972. – 278 с.